

УДК 331.105.6

І. В. Гончарова,
аспірант кафедри «Економічна теорія»
Донецького національного університету

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ПРОФСПІЛКОВОГО РУХУ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРИНЦИПІВ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

У статті розглянуто основні тенденції світового та вітчизняного профспілкового руху, їх вплив на реалізацію принципів соціального партнерства і здатність адаптації діяльності профспілок до мінливих умов соціально-економічної сфери. Проаналізовано досвід діяльності закордонних профспілок, визначено ступінь розвиненості вітчизняного профспілкового руху, його місце та роль у процесах європейської інтеграції і глобалізації. Окреслено пріоритети діяльності вітчизняних профспілок.

Ключові слова: профспілки, соціальне партнерство, глобалізація, реструктуризація профспілок, глобальні профспілки.

І. В. Гончарова

ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ ПРОФСОЮЗНОГО ДВИЖЕНИЯ НА РЕАЛИЗАЦИЮ ПРИНЦИПОВ СОЦИАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

В статье рассмотрены основные тенденции мирового и отечественного профсоюзного движения, их влияние на реализацию принципов социального партнерства и способность адаптации деятельности профсоюзов к изменяющимся условиям социально-экономической сферы. Проанализирован опыт деятельности зарубежных профсоюзов, определена степень развития отечественного профсоюзного движения, его место и роль в процессах европейской интеграции и глобализации. Очерчены приоритеты деятельности отечественных профсоюзов.

Ключевые слова: профсоюзы, социальное партнерство, глобализация, реструктуризация профсоюзов, глобальные профсоюзы.

I. V. Goncharova

THE INFLUENCE OF CURRENT TRENDS IN TRADE UNIONISM ON SOCIAL PARTNERSHIP PRINCIPLES DEVELOPMENT

In the paper the author reviews basic tendencies of the global and national trade union movement and the influence of these trends on social partnership principles implementation and the trade unions adaptability to permanent changes in socioeconomic field. The author analyses foreign trade unions operational experience, detects development of the level of national trade-unionism and its place and role in European integration and globalization processes. The priorities of Ukrainian trade-unionism development are identified.

Key words: trade unions, social partnership, globalization, the restructuring of trade unions, the Global unions.

Постановка проблеми. Одним із найбільш численних і найменш захищених суб'єктів соціально-трудова відносин серед усіх існуючих виступають наймані працівники. Для досягнення своїх цілей вони об'єднуються у професійні спілки, які, своєю чергою, створюють федерації, конфедерації. Сьогодні як в Україні, так і за кордоном спостерігаються суперечливі тенденції розвитку профспілкового руху. Тому актуальним є вивчення основних тенденцій і перспектив розвитку діяльності профспілкових організацій та їх вплив на реалізацію принципів соціального партнерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність, цілі, функції, призначення професійних спілок, еволюція та сучасні тенденції профспілкового руху, його роль у розвитку не тільки соціального партнерства, а й економіки держави у цілому розглянуто у працях дослідників різних галузей знань – економістів, соціологів, політологів, профспілкових діячів та ін., серед яких: Фрімен Р. (*Freeman P.*), Медофф Дж. (*Medoff J.*), Уільямсон О. (*Williamson O.*), Гидденс Е. (*Giddens A.*), Медленд Д. (*Madland D.*), Банкер Н. (*Bunker N.*), Уолтер К. (*Walter K.*), Грінберг Р. С., Чубарова Т. В., Подшибякіна Н. та ін.

Американський економіст О. Уільямсон розглядає профспілки як складні багатогранні організації, діяльність яких спрямована на реалізацію багатьох цілей [1, с. 403]. Причому функції, які вони виконують, систематично змінюються відповідно до характеру розв'язуваного завдання. Провівши ретельну оцінку діяльності організацій працівни-

ків і вивчивши підходи різних учених (А. Хіршмен, Дж. Рейд, Р. Фейтон, Р. Фрімен, Дж. Медофф та ін.) до суті, призначення та ролі профспілок, він дійшов висновку, що профспілки можуть виступати: як організації, що забезпечують реалізацію інтересів монополії; як організації, що сприяють зростанню економічної ефективності; як механізм висловлення працівниками власної думки [1, с. 405–411].

Американці Д. Медленд, Н. Банкер, К. Уолтер у своїх дослідженнях виявили взаємозв'язок між зростанням чисельності членів профспілок і доходами середнього класу у США [2].

Вивчаючи тенденції в регулюванні соціально-трудова відносин у сучасних умовах, російський економіст, представник Загальної конфедерації профспілок (країн СНД) Н. Подшибякіна розглядає передумови зниження чисельності й трансформацію функцій профспілок, еволюцію та основні тенденції розвитку профспілкового руху на прикладі деяких західноєвропейських країнах, країн СНД і Росії [3].

Мета статті – визначити та обґрунтувати стратегічні перспективи розвитку українського профспілкового руху в контексті процвітання системи соціального партнерства; на основі аналізу досвіду діяльності закордонних профспілок оцінити ступінь розвитку вітчизняного профспілкового руху, його місце і роль у механізмі трипартизму, процесах європейської інтеграції та глобалізації; розглянути здатність профспілок адаптуватися до умов соціально-економічної сфери, які постійно змінюються.

Основні результати дослідження. Сьогодні світовий профспілковий рух демонструє такі основні тенденції розвитку:

- зниження чисельності й падіння престижу профспілок;
- реструктуризація профспілок шляхом їх злиття;
- взаємне співробітництво та підтримка профспілками один одного в рамках захисту прав трудящих задля вирішення як окремих питань соціально-трудової сфери, так і глобальних завдань.

Незважаючи на те, що профспілки поширені в більшій частині розвинених і менш розвинених країн, профспілкове представництво працівників за останні 30–40 років у цілому знизилося в більшості країн. Такі процеси, як занепад «старих» галузей виробництва – традиційної бази профспілкового руху, поява нових високотехнологічних секторів і гнучкого виробництва зі скороченням циклом, формування нової кваліфікованої та освіченої робочої сили, що має особистісні цінності, а також наявність масового безробіття, поширення нестандартних форм зайнятості, зміна гендерної структури робочої сили та ін., переважно негативно вплинули на розвиток профспілок. У багатьох розвинених країнах відбулися: звуження соціальної бази профспілок, скорочення чисельності членів профспілок, зменшення їх фінансових ресурсів. Але попри те, що профспілки в багатьох сферах є ослабленими, вони продовжують бути важливою силою в економічній царині.

Результати аналізу зміни чисельності та рівня членства у профспілках деяких розвинених країн світу за 12-річний період (1999–2010 рр.), які наведено в табл., свідчать про наявність таких явищ. Незначне зниження рівня членства у профспілках спостерігається в Іспанії (на 0,1%), Італії (на 0,3%) і Франції (на 0,5%). Воно пов'язано із відчутним зростанням загальної чисельності найманих працівників у цих країнах, що зумовило збільшення кількості членів профспілкових організацій. Сьогодні відбувається зростання числа найманих працівників у загальній чисельності працездатного населення в таких розвинених країнах, як США (на 6000 тис. осіб), Німеччина (на 1713 тис. осіб), Великобританія (на 1486 тис. осіб) і Японія (на 1310 тис. осіб). Водночас, у цих країнах спостерігається

загальна тенденція зниження рівня членства у профспілках на 1761,7 тис. осіб, 1837,6 тис. осіб, 530,8 тис. осіб і 1771 тис. осіб відповідно. Це свідчить про те, що збільшення загальної кількості найманих працівників не сприяє зростанню чисельності членів профспілок у цих країнах, а навпаки, виявляється негативна тенденція до її зменшення. У країнах із найвищим рівнем членства у профспілках – Фінляндії (70% загального числа найманих працівників у 2010 р.) і Швеції (68,9% у 2010 р.) – також попри зростання числа трудящих спостерігається зниження цього показника на 6,3% і 12,7% відповідно.

Нині проводяться різні дослідження, пов'язані з обґрунтуванням необхідності стійкого і стабільного розвитку профспілкового руху. Наприклад, у США Девідом Медлендом (*David Madland*), Ніком Банкером (*Nick Bunker*) і Карлою Уолтером (*Karla Walter*) було проведено дослідження, яке показало, що збільшення членства у профспілці на один процент може підняти щорічні доходи середнього класу на \$153. Таким чином, якщо показник членства у профспілках збільшиться на 10 процентних пунктів, то типова сім'я, що належить до середнього класу, зможе додатково заробити \$1532 щорічно [2]. У 1947–1973 рр., коли третина працівників була організована у профспілки, і вони були досить потужними, американське економічне виробництво зросло майже втричі, у середньому на 3,8% щорічно. Сила профспілкового руху виражалася у збільшенні реальної заробітної плати працівників, поліпшенні їх купівельної спроможності, отриманні більшого прибутку американськими компаніями, зростанні інвестицій, а також підвищенні продуктивності праці. Починаючи з 1973 року, обсяг виробництва у США збільшувався в середньому на 2,9% щорічно, а з 2001 року – лише на 2,2% [5]. Результати цього дослідження показують, що збільшення членства у профспілках і посилення профспілкового руху є ключовою умовою для зміцнення середнього класу та розвитку економіки країни у цілому.

Не менш важливою сучасною тенденцією є реструктуризація профспілок у результаті їх злиття, що спричинено структурними змінами в економіці (зниження значущості фізичної праці та рівня зайнятості у промисловості), зменшенням чисельності членів профспілок, структурною трансформацією приватного сектору та приватизацією державних служб. Ставлення до цього процесу неоднозначне. З одного боку, він веде до зниження конкуренції між профспілками, забезпечує більш ефективне представництво й обслуговування інтересів членів, скорочує адміністративні витрати. З другого боку – реструктуризація вимагає звільнення персоналу.

Однією із значущих подій сьогодення є створення в липні 2008 року трансатлантичного альянсу – глобальної профспілки *Workers Uniting* [6], яка постанала в результаті злиття найбільшої британської профспілки *Unite* (Єдність) і американсько-канадської *United Steelworkers' Union* (USW – Об'єднана профспілка сталеливарної промисловості – «Об'єднані сталеливарники»). Ця глобаль-

Зміна чисельності членів профспілок та рівня членства в них у розвинених країнах світу

Країна	Кількість, тис. осіб				Рівень членства у профспілках, %		Зміна (+, -)		
	найманих працівників		у т.ч. членів профспілок		1999	2010	кількості, тис. осіб		рівня членства у профспілках, %
	1999	2010	1999	2010			найманих працівників	членів профспілок	
Фінляндія	1966,0	2110,0	1499,5	1476,1	76,3	70,0	144,0	-23,4	-6,3
Швеція	3636,0	4048,0	2966,2	2790,0	81,6	68,9	412,0	-176,2	-12,7
Італія	14623,9	16849,3	5177,1	5920,9	35,4	35,1	2225,4	743,8	-0,3
Австрія	3231,0	3521,1	1209,3	990,0	37,4	28,1	290,1	-219,3	-9,3
Канада	12774,0	15469,4	4010,0	4645,0	31,4	30,0	2695,4	635,0	-1,4
Британія	23160,0	24646,0	7066,8	6536,0	30,5	26,5	1486,0	-530,8	-4,0
Нова Зеландія	1396,0	1827,3	302,4	379,6	21,7	20,8	431,3	77,2	-0,9
Португалія	3516,2	3819,5	790,0	738,7	22,5	19,3	303,3	-51,3	-3,2
Німеччина	32137,0	33850,0	8138,0	6300,4	25,3	18,6	1713,0	-1837,6	-6,7
Японія	53310,0	54620,0	11825,0	10054,0	22,2	18,4	1310,0	-1771,0	-3,8
Австралія	7544,1	9940,2	1878,2	1787,8	24,9	18,0	2396,1	-90,4	-6,9
Іспанія *	11491,1	15574,0	1843,0	2471,8	16,0	15,9	4083,0	628,8	-0,1
Швейцарія *	3498,7	4086,3	731,5	727,0	20,9	17,8	587,6	-4,5	-3,1
США	123267,0	129267,0	16476,7	14715,0	13,4	11,4	6000,0	-1761,7	-2,0
Франція **	21546,0	23672,0	1749,6	1807,2	8,1	7,6	2126,0	57,6	-0,5

Джерело: Складено та розраховано автором за даними ОЕСР (OECD) [4]

Примітки:

* Показники в колонках «2010» таблиці наведено за станом на 2009 р.

** Показники в колонках «2010» таблиці наведено за станом на 2008 р.

на профспілка представляє інтереси близько 3 млн. робітників різних галузей промисловості Великобританії, Ірландії, США, Канади та Карибських островів. Крім цього, у червні 2012 року створена глобальна профспілка *IndustriALL*, яка об'єднала членські організації колишніх глобальних профспілкових федерацій: Міжнародної федерації металістів (*IMF*), Міжнародної федерації профспілок працівників хімічної і гірничодобувної промисловості, енергетики та інших галузей (*ICEM*) і Міжнародної федерації робітників текстильної та легкої промисловості (*ITGLWF*). Вона представляє інтереси 50 млн. працівників широкого діапазону галузей – нафтогазовидобувної, гірничодобувної, авіакосмічної, текстильної, швейної промисловості, виробництва будівельних матеріалів, екологічних послуг тощо – у 140 країнах світу [7].

Профспілкові організації, які не піддалися злиттю, з метою здійснення більш потужного впливу на інших суб'єктів соціального партнерства при захисті прав та інтересів найманих працівників вступають у діалог один з одним, укладаючи договори про співробітництво і єдність дій. Такі угоди і договори для досягнення тієї чи іншої спільної мети – звичайна справа в тих країнах Європи, де профспілковий плюралізм є вкоріненою традицією (Франція, Бельгія, Нідерланди, Іспанія). Подібні угоди нерідко укладаються у формі офіційних документів, але завжди мають тимчасовий характер (термін їх дії зазвичай не перевищує 3–4 років). Винятком є Італія, де профспілки, незважаючи на радикальні зміни політичної системи в 1990-х роках, демонструють міцність сформованої на початку 1970-х років єдності дій трьох національних профоб'єднань – Загальної італійської конфедерації праці (*Confederazione generale italiana del lavoro*), Італійської конфедерації профспілок трудящих (*Confederazione italiana sindacati lavoratori*) та Італійського союзу праці (*Unione italiana del lavoro*). Їх єдність триває вже понад 40 років. А розбіжності, які виникають між профспілковими лідерами, сприймаються громадською думкою Італії як тимчасове відхилення від норми [8, с. 284–285].

Профспілки активно співпрацюють між собою не тільки в межах однієї держави, а й на міжнародному рівні, проводячи спільні кампанії, проявляючи солідарність в окремих питаннях соціально-трудої сфери. Найбільш яскравим прикладом тому є щорічне проведення Міжнародною конфедерацією профспілок (*ITUC*) 7 жовтня Всесвітнього дня дій за гідну працю (починаючи з 2008 року). У цей день профспілки всього світу вимагають гідної праці з метою забезпечення всім трудящим світу якісних робочих місць, справедливої оплати праці, надійного соціального захисту, а також поваги до прав трудящих та профспілок на свободу об'єднання, ведення колективних переговорів із роботодавцем в умовах демократії та ін. Приміром, у 2011 році у цей день було проведено 400 різних заходів, спрямованих на вирішення проблем нестандартної зайнятості у більш ніж 80 країнах світу [9].

Як видно із вистеженого, у всьому світі під впливом процесів глобалізації, створення транснаціональних компаній, посилення експлуатації трудящих профспілковий рух, незважаючи на зниження його чисельності та падіння престижу, прагне до консолідації за допомогою об'єднання різних профспілкових організацій.

В Україні, на жаль, спостерігаються протилежні тенденції. У нашій країні інтереси працівників представляють численні професійні організації, які об'єднані у федерації та конфедерації. У 2010 році легально функціонувало 138 всеукраїнських профспілок і 16 всеукраїнських об'єднань профспілок. При цьому Федерація професійних спілок України (ФПУ), яка налічує більш як 8 млн. осіб, є найчисельнішим профспілковим об'єднанням у країні. Вона об'єднує 42 всеукраїнські галузеві профспілки та 27 територіальних об'єднань організацій профспілок. Число працівників, що не входять до неї і належать до інших профспілкових організацій, налічує близько 3–3,5 млн. осіб. Деякі українські профспілки декларують свою чисельність, але документально її не підтверджують [10].

Щорічне зростання кількості профспілкових організацій різного статусу, поділ діючих свідчить про тенденцію децентралізації в розвитку профспілкового руху України та сумнівні амбіції окремих профспілкових керівників, які не здатні поступитися особистими інтересами заради суспільних. Слід зазначити, що більшість таких організацій створено штучно і, будучи нечисленними, вони складаються із працівників «вузьких» спеціальностей (спортивні тренери, циркові артисти, працівники гравального бізнесу, страхові компанії тощо). До того ж виникають профспілки, які створюються під політичні проекти з метою імітації підтримки певних сил трудящими. Єдина профспілка, яка за роки незалежності не тільки не зменшила членства, а й наростила його, це – Профспілка працівників освіти і науки України. Відбулося зростання насамперед завдяки розширенню мережі навчальних закладів і збільшенню в них кількості студентів.

У пострадянський час змінилися економічні відносини у країні, що спричинило погіршення умов праці більшої частини працюючого населення. Працівники багатьох промислових підприємств залишилися один на один з адміністрацією, яка не поспішала виплачувати заробітну плату, забезпечувати замовлення та ін. Відтак виникла реальна потреба в інституті, який би вирішував подібні завдання та виступав не тільки як посередник у переговорах із керівництвом підприємств, але і як захисник інтересів найманих працівників. Така потреба, на жаль, зберігається й сьогодні, оскільки більшість профспілкових організацій досі у практиці своєї діяльності керуються «радянськими» принципами та методами, у кращому випадку реалізуючи соціокультурну роль (організація новорічних ялинок і подарунків для дітей, путівок у пансіонати та оздоровчі санаторії та ін.). Профспілка, яка спершу була покликана виражати інтереси найманих працівників, бути незалежною від роботодавця, у реальному житті втратила ці функції й почала відігравати роль соціального відділу підприємства.

Практика українського профспілкового руху характеризується відсутністю узгодженої тактики діяльності у справі захисту інтересів трудящих, чітких солідарних дій профспілкового руху у відносинах із державою і роботодавцями. Низьким залишається рівень підтримки під час акцій протесту, що проводяться окремими профспілками.

Про загальні тенденції зниження чисельності профспілок свідчить динаміка цього процесу на прикладі найбільш потужного в Україні об'єднання – ФПУ. За роки незалежності, від 1992 р. до 2009 р., відбулося значне зменшення членів ФПУ – від 25 млн. до 8,6 млн. осіб, тобто на 62% [10]. При цьому до об'єктивних причин скорочення чисельності членства у профспілках відносяться: спад виробництва; заміщення потокового виробництва новітніми технологіями, поширення аутсорсингу; антипрофспілкова пропаганда; руйнування цілісності проффруху альтернативними профспілковими та громадськими організаціями. Основною суб'єктивною причиною виступає розчарування членів профспілкових структур у їх можливостях. Крім того, профспілкові лідери у більшості випадків виявили нездатність переорієнтувати профспілкові організації на роботу в новітніх соціально-економічних умовах і визначити захист прав найманих працівників як пріоритетний напрям діяльності. Наприклад, ФПУ тільки у 2011 році затвердила декларацію про гідну працю, де затверджено цілі, які вона ставить перед собою на найближчі роки (вимога гідного робочого місяця, заробітна плата на рівні європейських норм та ін.) [11].

На наш погляд, Федерація професійних спілок України разом із висунутими цілями мала б одразу представити план і програму конкретних заходів щодо їх реалізації, а також передбачити відповідну звітність, яка повинна відображати досягнуті результати. А поки ця декларація має номінальний характер і, як завжди в нашій країні буває, «документально» процес активно просувається, а на практиці ефект нульовий.

Цілі, які представлені в декларації ФПУ, слід було встановити як пріоритетні ще в минулому чи навіть поза минулому десятилітті й мати вже сьогодні конкретні результати. А наразі більш актуальними є інші цілі, пов'язані із глобалізацією діяльності профспілкових організацій та інтеграцією в світову профспілкову спільноту. Тож очевидним є значне відставання вітчизняного профспілкового руху і досі ще декларативний, номенклатурний характер діяльності українських професійних спілок.

При цьому слід зазначити, що, крім негативних аспектів розвитку вітчизняного профспілкового руху, спостерігаються і позитивні моменти. Наприклад, ФПУ активно співпрацює із Загальною конфедерацією профспілок у вирішенні питань, пов'язаних із забезпеченням соціального захисту трудящих. У грудні 2005 року Федерація профспілок України ввійшла до складу Міжнародної конфедерації вільних профспілок (МКВП), членство в якій відкриває нові можливості для розвитку міжнародного співробітництва між профспілками на всіх рівнях і сприяє подальшій інтеграції вітчизняних профспілок із міжнародним профспілковим рухом. Позитивною тенденцією розвитку профспілкового руху в Україні є створення Спільного представницького органу всеукраїнських профспілок та професійних об'єднань з метою ведення на національному рівні колективних переговорів, укладення Генеральної угоди, участі в інших формах соціального діалогу.

Висновки. За останні роки у вітчизняних профспілках відбулися суттєві зміни: скоротилася чисельність традиційних пострадянських професійних об'єднань, з'явилися нові, альтернативні профспілки. Профспілки і сьогодні залишаються масовою організацією, потенційно здатною впливати не тільки на економічну діяльність окремих підприємств, а й на соціально-економічний розвиток країни у цілому.

Українським профспілкам поки що рано говорити про злиття з міжнародними професійними організаціями. Однак до цього слід прагнути, реалізуючи реальні (захисну, представницьку, соціокультурну) функції, пов'язані із відстоюванням інтересів і вираженням думки найманих працівників, а не властиві нашим профспілкам функції, які є хибними. Адже насправді інтереси навіть дуже численного суб'єкта трудових відносин представляються профспілками сьогодні номінально. Вітчизняні профспілки ведуть подвійну гру і відстоюють інтереси кого завгодно, але не простих найманих працівників. Світовим досвідом доведено, що розвиток профспілкового руху позитивно впливає на реалізацію механізму соціального партнерства. І українським профспілкам варто переймати накопичений досвід провідних світових профспілкових організацій, а також у перспективі приєднатися до міжнародного

профспілкового руху з метою більш цивілізованого вирішення питань соціально-трудова сфери і наближення тим самим до процесів світової глобалізації.

Література

1. Уильямсон О. И. Экономические институты капитализма: фирмы, рынки, «отношенческая» контракция / О. И. Уильямсон ; пер. с англ. Ю. Е. Благого, В. С. Катькало, Д. С. Славнова, Ю. В. Федотова, Н. Н. Цытович. – СПб. : Лениздат; CEVPress, 1996. – 702 с.
2. Garofalo P. Returning Union Membership to the 1980 Level Would Increase Middle-Class Incomes By \$1,532 Per Year [Electronic resource] / P. Garofalo. – Thinkprogress : Economy, 2011. – Access mode : <http://thinkprogress.org/economy/2011/04/04/173875/union-middle-incomes/>
3. Подшибякина Н. Социально-трудовые отношения в условиях переходной экономики / Н. Подшибякина // Общество и экономика. – 2006. – № 4. – С. 40–85.
4. Union members and employees [Electronic resource] / The Organisation for Economic Co-operation and Development Database. – Access mode : http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=U_D_D
5. Madland D. The Employee Free Choice Act 101: A primer and a rebuttal [Electronic resource] / D. Madland, K. Walter. – Center for American Progress Action Fund, 2009. – Access mode : http://www.americanprogressaction.org/issues/2009/03/pdf/efca_101.pdf
6. Workers Uniting: About us [Electronic resource] / Workers Uniting: The Global Union. – Access mode : <http://www.workersuniting.org/default.aspx?page=1>
7. IndustriALL Global Union: About us [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.industrialunion.org/about-us>
8. Социальная Европа в XXI веке / [М. В. Каргалова, А. А. Канунников, С. М. Федоров и др.]; под ред. М. В. Каргаловой. – М. : Весь Мир, 2011. – 528 с.
9. Workers mobilise to demand decent jobs – Action in 80 countries [Electronic resource] / The International Trade Union Confederation (ITUC). – Access mode : <http://www.ituc-csi.org/workers-mobilise-to-demand-decent.html>
10. Профспілковий рух: проблеми і тенденції [Електронний ресурс] // Профспілкові вісті. – 2011. – № 11 (577). – Режим доступу : http://psv.org.ua/arts/Do_VI_zizdu/view-223.html
11. Хара В. Гідна праця – це не тільки хороша зарплата [Електронний ресурс] / В. Хара // Офіційний веб-портал ФПУ. – Режим доступу : http://www.fpsu.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4987%3A-l-r&catid=1%3A2009-06-19-18-32-02&Itemid=2&lang=uk

Стаття надійшла до редакції 21 травня 2012 року

Видавничо-редакційна група Інституту суспільної трансформації

на високому професійному рівні надає послуги з:

1) видання наукових праць економічного, політичного та суспільно-гуманітарного спрямування;

2) наукового і літературного редагування
(відповідно до вимог ДАК України)

- докторських і кандидатських дисертацій, авторефератів;
- наукових монографій;
- книг, статей тощо.

Гарантія якісного кінцевого результату!

Звертайтеся за тел.: (044) 235 98 27, 235 98 28, 235 80 23;
e-mail: editor@osp.com.ua

